

เราควรประเมินห้องสมุดแบบไหน ในฐานะองค์กรด้านวัฒนธรรม

โดย คริสเตียน ลอเออร์เซน (Christian Lauersen)

ผู้อำนวยการห้องสมุดประชาชนรอสกิลด์ เมืองโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก

หากเปรียบเทียบห้องสมุดเป็นองค์กร เราจะสามารถวัดหรือประเมินได้อย่างไรว่าห้องสมุดแต่ละแห่งประสบความสำเร็จมากน้อยแค่ไหน มีอิทธิพลต่อผู้คนและชุมชนอย่างไร

ถ้าใช้หลักการแบบเดิมๆ ที่ทำกันมา คือการไปไล่ดูสถิติต่างๆ ว่าเป็นอย่างไร ตั้งแต่การเข้าใช้บริการ ตัวเลขการยืมคืนหนังสือ หรือยอดดาวน์โหลดทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์

คำถามที่น่าสนใจคือ วิธีประเมินแบบดังกล่าวนี้ นำไปสู่อะไร ช่วยยกระดับการดำเนินงานของห้องสมุดในฐานะพื้นที่เชิงวัฒนธรรมได้จริงหรือไม่

ในมุมมองของคริสเตียน ลอเออร์เซน (Christian Lauersen) ผู้อำนวยการห้องสมุดและศูนย์บริการประชาชนแห่งเทศบาลรอสกิลด์ ประเทศเดนมาร์ก หนึ่งในแขกรับเชิญของงาน TK Forum 2021 มองว่าสถิติตัวเลขเหล่านี้บ่งบอกข้อมูลเกี่ยวกับการใช้งานห้องสมุดก็จริง แต่ไม่ได้สะท้อนถึงคุณค่าและอิทธิพลทางสังคมของห้องสมุดเท่าใดนัก

เขาตั้งข้อสังเกตไว้ในบทความ [A new language for the value and impact of libraries: Design and first findings](#) ว่าการประเมินคุณค่าห้องสมุดภายใต้กรอบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ที่มักจะอ้างอิงจากตัวเลขสถิติเป็นหลัก เป็นการลดทอนความสำคัญของห้องสมุดที่มีต่อชุมชนและวิถีชีวิตของประชาชนลงไป เพราะข้อมูลเชิงปริมาณเหล่านั้นไม่อาจบอกเล่าบทบาทของห้องสมุดในฐานะที่เป็นแหล่งความรู้ที่น่าเชื่อถือ หรือการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในแง่ของการเป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดกว้างกับคนทุกชนชั้น ทุกเพศทุกวัย

สร้างความหมายใหม่แก่ห้องสมุด

พลิกมุมมองการวิจัยด้วยโมเดล ‘มิติวัฒนธรรมทั้งสี่’

ในเมื่อการประเมินแบบเก่าไม่ได้ผล แล้วเราควรใช้การประเมินแบบไหน คริสเตียนชี้ว่าสิ่งที่เราต้องมีนอกจากตัวเลขหรือสถิติทั้งหลาย คือการหาข้อมูลเชิงลึกเพื่อทำความเข้าใจว่าตัวเลขเหล่านั้นมีที่มาที่ไปอย่างไร แล้วนั่นจะเป็นประตูสู่การถกเถียงใหม่ๆ ว่าสุดท้ายแล้วความสำคัญของห้องสมุดคืออะไร และจะอยู่รอดได้อย่างไรท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง

นั่นจึงเป็นเหตุผลที่หอสมุดกลางแห่งเมืองรอสกิลด์ (Roskilde Central Library) ร่วมกับบริษัทที่ปรึกษา ไชส์โมเนอท์ (Seismonaut) ได้ออกแบบแนวทางการวิจัยห้องสมุด โดยนำงานค้นคว้าเรื่อง [ความรู้ความเข้าใจในคุณค่าและผลกระทบของประสบการณ์ทางวัฒนธรรม](#) ของสภาศิลปะแห่งชาติ ประเทศอังกฤษ (The Arts Council England) มาพัฒนาต่อยอด และประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของห้องสมุดเดนมาร์ก

มีการศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบด้านการรับรู้คุณค่าของโครงการทางวัฒนธรรมจำนวน 50 โครงการ และ
กลั่นกรองข้อมูลจนกลายเป็นโมเดลที่เรียกว่า ‘มิติวัฒนธรรมทั้งสี่’ (4 Dimensions of Culture) โดยมี
รายละเอียดเบื้องต้นดังนี้

มิติวัฒนธรรมทั้งสี่ ที่เป็นรากฐานในการศึกษาคุณค่าและผลกระทบของศิลปวัฒนธรรม ได้แก่:

- มิติทางอารมณ์: กระตุ้นความรู้สึกและความคิด
- มิติทางปัญญา: สร้างการสนทนาและการสะท้อนความคิด
- มิติการสร้างสรรค์: เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์
- มิติทางสังคม: ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตัวเอง สร้างความกลมเกลียวในชุมชน

ในขอบเขตความหมายของมิติวัฒนธรรมทั้งสี่ ประกอบด้วยตัวแปร 12 ชนิดที่กระจายตัวเท่าๆ กัน
หมวดละ 3 ชนิด เป้าหมายของการสร้างขอบเขตความหมายนี้ก็เพื่อสื่อสารข้อค้นพบและความเข้าใจเกี่ยวกับ
คุณค่าและผลกระทบของห้องสมุดประชาชนให้เห็นภาพชัดเจน ตัวแปร 12 ชนิด ได้แก่:

- มิติทางอารมณ์: 1) การมีสมาธิจดจ่อ 2) ความพึงพอใจ 3) สุขภาวะ
- มิติทางปัญญา: 4) อาหารสมอง 5) ความรู้และข้อมูล 6) การคิดเชิงวิพากษ์
- มิติการสร้างสรรค์: 7) จินตนาการ 8) ทักษะใหม่ 9) แรงบันดาลใจ
- มิติทางสังคม: 10) ความเข้าใจ 11) ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน 12) การสนทนา

ข้อค้นพบที่น่าประทับใจ ห้องสมุดเป็นได้มากกว่าที่คุณคิด

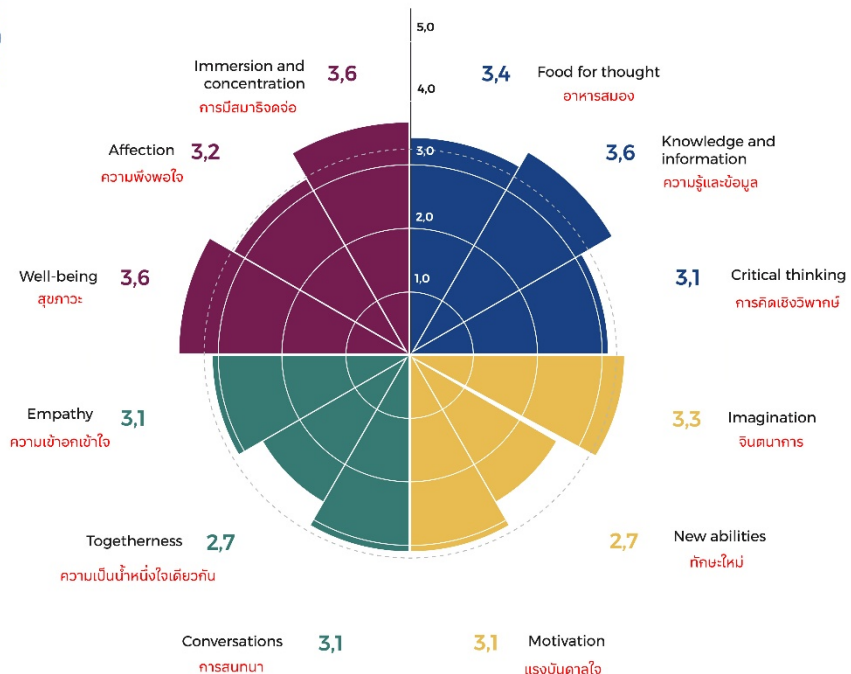
ในการศึกษาเชิงประจักษ์ของงานวิจัยชิ้นนี้ ได้มีการทำแบบสอบถามตัวแทนประชากรชาวเดนมาร์ก อายุ 16-90 ปี จำนวน 1,509 คน คำถามได้ถูกออกแบบให้มีเนื้อหาครอบคลุม 4 หมวดหลักเกี่ยวกับห้องสมุดประชาชน ได้แก่ ทรัพยากร การจัดรายการ พื้นที่กายภาพ และการให้คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่

ผู้เข้าร่วมการวิจัยจะต้องประเมินประสบการณ์ในการใช้บริการหมวดต่างๆ โดยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนนจากสูงสุด (5) ไล่ไปจนถึงต่ำสุด (1) ผลลัพธ์ที่ได้คือ ค่าเฉลี่ยผลกระทบโดยรวมของห้องสมุดที่มีต่อประชาชนอยู่ที่ 3.2 (มีผลกระทบในระดับปานกลาง)

ผลกระทบโดยรวมของห้องสมุดประชาชน

Emotional (มิติทางอารมณ์)
Intellectual (มิติทางปัญญา)
Creative (มิติการสร้างสรรค์)
Social (มิติทางสังคม)

3.2 ผลกระทบโดยเฉลี่ย
ของห้องสมุดประชาชน

ขอบเขตความหมายของผลกระทบโดยรวมที่ห้องสมุดมีต่อประชาชน

ที่มา: The Library Lab

นอกจากนี้ คณะวิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคุณค่าและผลกระทบของห้องสมุดประชาชน ได้ข้อค้นพบสำคัญในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

1) ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งพักผ่อน

ห้องสมุดประชาชนมีความสำคัญอย่างมากต่อชาวเดนมาร์กในฐานะ แหล่งพักผ่อน เป็นพื้นที่ที่ประชาชนสามารถใช้ผ่อนคลายจากชีวิตประจำวัน ได้ใช้เวลาอยู่กับตัวเอง มีบรรยากาศดี เหมาะแก่การใช้สมาธิ และช่วยสร้างแรงบันดาลใจ

ประชาชนกลุ่มต่างๆ ใช้ประโยชน์จากที่พักพิงแห่งนี้แตกต่างกันไป บางคนชื่นชอบบรรยากาศเงียบสงบเหมาะแก่การใช้สมาธิ ขณะที่บางคนชื่นชอบการเป็นพื้นที่พบปะสังสรรค์

หนึ่งในผู้เข้าร่วมการวิจัย หญิงสาววัย 26 ปี กล่าวว่า “ห้องสมุดคือทุกสิ่งทุกอย่าง มันเป็นแหล่งรวมผู้คน เป็นแหล่งพักพิง เป็นที่พำนักสำหรับประชาชน เป็นแหล่งเข้าถึงความรู้และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เปิดกว้างและให้บริการฟรี”

2) ห้องสมุดประชาชนกระตุ้นให้เกิดการสะท้อนความคิดและการคิดเชิงวิพากษ์

ห้องสมุดประชาชนกระตุ้นให้เกิดการสะท้อนความคิด การเรียนรู้ การเข้าถึงความรู้ และการคิดเชิงวิพากษ์ ในยุคดิจิทัลที่อินเทอร์เน็ตเต็มไปด้วยข้อมูลทั้งจริงและเท็จ ห้องสมุดมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชาวเดนมาร์กในฐานะสถานที่จัดเก็บและให้บริการข้อมูล

ชายวัย 39 ปี กล่าวว่า “ในโลกอินเทอร์เน็ต คุณไม่รู้ว่าจะเริ่มอ่านจากตรงไหนดี? ข้อมูลตรงไหนถูกแก้ไขไปหรือเปล่า? อะไรที่มีมูลเชื่อถือได้? แต่ที่ห้องสมุดคุณรู้ว่าคุณจะได้พบกับข้อมูลที่ตรงประเด็นและเชื่อถือได้”

3) ห้องสมุดประชาชนเป็นที่สร้างแรงบันดาลใจ

ห้องสมุดประชาชนเป็นที่สร้างแรงบันดาลใจ ที่ช่วยกระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของชาวเดนมาร์ก ห้องสมุดช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้ประชาชนได้ทดลองทำสิ่งใหม่ๆ และเพิ่มพูนทักษะใหม่ๆ ผู้ที่ใช้ทรัพยากรห้องสมุดเป็นประจำให้คะแนนตัวแปรข้อนี้ (ข้อ 9. แรงบันดาลใจ) สูงเป็นอันดับต้นๆ

เด็กผู้หญิงวัย 13 ปี กล่าวว่า “คุณรู้สึกอยากอ่านหนังสือขึ้นมาทันทีเมื่อตัวคุณรายล้อมไปด้วยหนังสือมากมาย”

4) ห้องสมุดประชาชนช่วยเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

ห้องสมุดประชาชน ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งในทางตรง ในแง่ของการเป็นสถานที่ที่ชาวเดนมาร์กมาพบปะ ใช้เวลาร่วมกัน และสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และในทางอ้อม ผ่านการที่ชาวเดนมาร์กได้สัมผัสห้องสมุดในฐานะทรัพย์สินส่วนรวม ห้องสมุดเป็นที่ที่เราได้เรียนรู้การดูแลรักษาชุมชนทั้งในเชิงรูปธรรมและในเชิงวัตถุ ผ่านการแบ่งปันและการดูแลรักษา วัสดุสารนิเทศที่เราหยิบยืมมา หนังสือพิมพ์ที่เราอ่าน และสถานที่ที่เราใช้งาน

ชายวัย 39 ปี กล่าวว่า “ห้องสมุดเป็นที่ที่คุณสามารถเดินทางมาโดยลำพังแล้วรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน แม้ว่า คุณจะมาคนเดียวแต่ก็รายล้อมด้วยผู้คน และสิ่งนั้นมีความหมายกับผมมากๆ”

โดยสรุป พื้นที่สาธารณะอย่างห้องสมุด ไม่ได้เป็นแค่สถานที่เท่านั้น แต่เป็นส่วนสำคัญในโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม เป็นคลังความรู้ และแหล่งพักพิง มีผลกระทบต่อประชาชนทั้งในด้านการกระทำและอารมณ์ และมีพลังในการเชื่อมโยงชุมชน สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ใช้ห้องสมุดชาวเดนมาร์กรายหนึ่งที่ว่า

“ในห้องสมุดมีผู้คนหลากหลายที่มีใจตรงกัน มาใช้หนังสือร่วมกัน ใช้พื้นที่ร่วมกัน พื้นที่นี้หลอมรวมชุมชน”

นี่เป็นเพียงการค้นพบเบื้องต้นจากงานวิจัยชิ้นล่าสุดเกี่ยวกับห้องสมุดของ คริสเตียน เลาเออร์เซน เท่านั้น รายงานฉบับสมบูรณ์ในหัวข้อคุณค่าและผลกระทบของห้องสมุดจะถูกเผยแพร่ภายในปี 2021 ซึ่งจะมีองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการห้องสมุด เช่น แนวปฏิบัติที่ดี ระเบียบวิธี และการออกแบบโครงการ โดยคริสเตียนคาดหวังว่า บุคลากรห้องสมุดที่อื่นๆ จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ และมีส่วนร่วมในการสร้างคุณค่าและความหมายใหม่ให้แก่ห้องสมุด

ที่มา:

Christian Lauersen. A new language for the value and impact of libraries: Design and first findings. 2020. เว็บไซต์ <https://christianlauersen.net/2020/12/02/a-new-language-for-the-value-and-impact-of-libraries-design-and-first-findings/>